

Jaarverslag inspecteurs-adviseurs
levensbeschouwelijke vakken (LBV)

2017-2018

Deel 1. Inspectie en begeleiding levensbeschouwelijke vakken

1. Inleiding	04
2. Opdracht en taakomschrijving	06
2.1 Inleiding	06
2.2 De opdracht van de inspecteurs-adviseurs	06
2.2.1 <i>Het wettelijk kader</i>	06
2.2.2 <i>Concrete taakomschrijving</i>	07
2.3 Hoe wij de opdrachten hebben ingevuld	09
2.3.1 <i>Het personeelsbestand</i>	09
2.3.2 <i>Schoolcontacten</i>	09
2.3.3 <i>Studiedagen en nascholingen</i>	10
2.3.4 <i>Structureel overleg</i>	11
2.3.4.1. <i>Onderling overleg LBV</i>	11
2.3.4.2. <i>Overleg met de overheid en de onderwijsverstrekkers</i>	12
3. ILC-projecten	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Evaluatie ILC-projecten	14
4. Aandachtspunten	15
4.1 Inleiding	15
4.2 Aanwending uren LBV	15
4.3 LBV in de OKAN-klassen	15
4.4 Uurroosterproblemen	16
4.5 Lokalen LBV	16
4.6 Opvolging Decreet 19 maart 2018	17
5. De toekomst	18
6. Slotbeschouwingen	20
Deel 2. Inspectie en begeleiding voor specifieke levensbeschouwelijke vakken	24
Islamitische godsdienst	24
Protestants-evangelische godsdienst	25
Rooms-katholieke godsdienst	27

1 Inleiding

Dit gezamenlijke jaarverslag van de levensbeschouwelijke vakken (LBV) is het eerste sinds het decreet van 19 maart 2018.¹ Het geeft de werkzaamheden weer van de inspecteurs-adviseurs levensbeschouwelijke vakken en focust op de meerwaarde en de relevantie van de levensbeschouwelijke vakken. Het betreft zowel het officieel onderwijs als het officieel gesubsidieerd en het vrij gesubsidieerd onderwijs.

De huidige organisatiestructuur van de levensbeschouwelijke vakken in het officieel onderwijs heeft ertoe geleid dat de inrichters (Bevoegde en Erkende Instanties & Vereniging²) al vaak met elkaar in gesprek gingen. Er bestaat inmiddels ook een verregaande samenwerking tussen de inspecteurs-adviseurs van de levensbeschouwelijke vakken. Deze samenwerking gaat wezenlijk uit van geëngageerde levensbeschouwingen. Juist in dit engagement en in het wederzijdse respect voor elkaar schuilt de kracht van deze samenwerking³. Zij is gebaseerd op de gemeenschappelijke zorg voor een kwaliteitsvol levensbeschouwelijk onderwijs in Vlaanderen met respect voor de eigenheid van alle betrokkenen op alle onderwijsniveaus. Het betreft zowel het volledige leerplichtonderwijs als de lerarenopleidingen in het hoger onderwijs.⁴ Onderlinge samenwerkingsverbanden tussen de LBV ontstonden spontaan of op initiatief van het Nascholingsinstituut LBV of de vergadering van de Erkende Instanties en Vereniging. De Commissie Levensbeschouwelijke Vakken ontstond op vraag van een voormalig inspecteur-generaal. In deze commissie, waaraan inspecteurs-adviseurs van alle erkende levensbeschouwingen participeren, kwam het eerste deel van dit jaarverslag tot stand.

1. <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?NUMAC=2018030576&param=inhoud>
2. Voor alle levensbeschouwelijke vakken vallen de Bevoegde en de Erkende Instantie samen, behalve voor r.-k. godsdienst waar de plaatselijke bisschop de bevoegde instantie is.
3. <https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/charter-inspectie-LBV.pdf>
4. M. van Stiphout, "Scheiding van kerk & staat als achtergrond en oorzaak van de vele vormen van samenwerking tussen de organisatoren van de levensbeschouwelijke vakken in Vlaanderen". In L. Devuyt & C. Van Waerebeke (red.), De toekomst van de levensbeschouwelijke vakken. De eerste stappen naar de gelijkberechtiging: 50 jaar Schoolpact, VUBPress, Brussel, 2010, p. 125 & 133.

De levensbeschouwelijke vakken vertonen uiteraard verschillen, in grootte en organisatiestructuur bijvoorbeeld. Zij krijgen te maken met verschillende vragen en verwachtingen, hebben eigen aandachtspunten en - waar nodig - ook een eigen aanpak. Omdat de invulling van de inspectie en de begeleiding grotendeels gelijklopend is, werden die verschillen niet opgenomen in het gezamenlijke deel. In een apart luik vindt u enkel die aanvullingen terug waarzonder de werking van een bepaald levensbeschouwelijk vak niet goed in beeld kan worden gebracht.

De LBV willen met dit jaarverslag duidelijk maken hoe zij instaan voor kwaliteitsvol levensbeschouwelijk onderwijs. Het behandelt actuele vragen en aandachtspunten die belangrijk zijn voor toekomst. Of, zoals recent verwoord in het Memorandum van de Erkende Instanties en Vereniging aan de politieke fracties in Vlaanderen: "Degelijk onderwijs en algemene ontwikkeling vormen een basispijler van de samenleving. (...) Binnen een brede algemene vorming en specifieke vakkennis is het belangrijk dat de opgroeiende jeugd ook op levensbeschouwelijk vlak kansen tot ontwikkeling worden aangereikt. (...) De zeven Erkende Instanties en Vereniging dragen zorg voor de invulling van het levensbeschouwelijk onderwijs en zij garanderen de kwaliteit ervan door regelmatige actualisering van de leerplannen en de ondersteuning door de inspecteurs-adviseurs. In deze superdiverse samenleving leveren zij op deze wijze een onvervangbare bijdrage aan de ontwikkeling van een actief pluralistisch Vlaanderen. (...) Op school immers kunnen leerlingen elkaars overtuiging beter leren kennen en waarderen dan waar ook. Uit onderzoek blijkt dat het kritisch onderzoeken van en het groeien in de eigen levensbeschouwing bijdraagt aan de persoonlijke groei van de leerling en zijn engagement naar de samenleving toe: burgers die hun eigen levensbeschouwing bewust beleven vinden we nu eenmaal meer terug in vrijwilligerswerk, verenigingsleven en democratische politieke partijen. De LBV hebben zowel oog voor hun gedeelde identiteit als voor de existentiële zoektocht van het individu. (...) Sociologisch onderzoek heeft uitgewezen dat deze zoektocht het meest vrucht draagt startend vanuit een eigen levensbeschouwing en van daaruit in dialoog met anderen. Leerlingen die de kans krijgen om, via de LBV en de interlevensbeschouwelijke competenties, een positieve identiteit uit te bouwen zijn ook minder vatbaar voor radicalisering en extremisme. (...) De Erkende Instanties en Vereniging spannen zich in om

de kwaliteit van het levensbeschouwelijk onderwijs – zowel pedagogisch als vakinhoudelijk – te waarborgen en/of te verhogen. Via de eigen levensbeschouwelijke vakken en de gezamenlijke interlevensbeschouwelijke competenties dragen de levensbeschouwelijke vakken bij aan de vorming van actieve, ruimdenkende burgers.”

2 Opdracht en taakomschrijving

2.1. Inleiding

Kwaliteitsvol onderwijs is belangrijk. Centraal in de opdracht van de inspecteur-adviseur LBV staat de zorg voor kwaliteitsvol levensbeschouwelijk onderwijs, dat deel uitmaakt van het curriculum van het leerplichtonderwijs. Die opdracht omvat zowel kwaliteitscontrole als pedagogisch-didactische ondersteuning.

In dit luik geven wij eerst aan wat we doen en vervolgens hoe we dat doen. Naast controle en ondersteuning op de klasvloer, maken wij werk van structurele contacten en samenwerking met personen en instellingen binnen het brede onderwijsveld.

Overleg en afspraken met zowel collega's van het eigen LBV als met die van de andere LBV zorgen voor een -steeds meer- gezamenlijk gedragen visie en aanpak. Ook daarover vindt u hieronder een toelichting.

2.2. De opdracht van de inspecteur-adviseur

2.2.1. *Het wettelijk kader*

De inspecteur-adviseur LBV heeft decretaal twee hiërarchische oversten: de inspecteur-generaal en de eigen Erkende Instantie of Vereniging.

De inspecteurs-adviseurs LBV rapporteren aan hun Erkende Instantie of Vereniging over (opdracht als adviseur):

- het controleren van de uitvoering van de leerplannen en de controle van het peil der studiën;
- de externe ondersteuning en de beoordeling van de beroepsbekwaamheid en de pedagogische bekwaamheid van de betrokken leerkrachten en het stimuleren van initiatieven ter verbetering van de beroepskwaliteit;

- het ontwikkelen van initiatieven ter bevordering van de onderwijskwaliteit van het betrokken vakgebied en het bewaken en het stimuleren van het aan de levensbeschouwing aangepast opvoedingsproject binnen het vakgebied.

De inspecteurs-adviseurs LBV delen de resultaten van volgende opdrachten mee aan de inspecteur-generaal (opdracht als inspecteur):

- de controle op de naleving van het lesrooster en de verklaringen betreffende de keuze voor een godsdienst of de niet-confessionele zedenleer;
- de controle van de leermiddelen;
- de controle van de woonbaarheid, de didactische bruikbaarheid en de hygiëne van de lokalen;
- het uitbrengen van beleidsadviezen;
- alle andere opdrachten die worden toegekend door of krachtens wetten en decreten.

De wettelijke basis van deze opdracht is vervat in:

- de Grondwet,
- het decreet rechtspositie voor bepaalde personeelsleden van 27 maart 1991,
- het decreet rechtspositie voor sommige personeelsleden van 27 maart 1991,
- het decreet van 1 december 1993 betreffende de inspectie en de begeleiding van de levensbeschouwelijke vakken,
- het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997,
- de codex secundair onderwijs,
- het besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2004 betreffende de keuze voor en de vrijstelling van het volgen van een cursus in één van de erkende godsdiensten of een cursus niet-confessionele zedenleer in het officieel lager onderwijs,
- het decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, en tot wijziging van de decreten rechtspositie onderwijspersoneel van 19 maart 2018.

2.2.2. Concrete taakomschrijving

Hierbij een opsomming van wat de inspecteurs-adviseurs LBV doen in de praktijk. Deze lijst is niet exhaustief. Evenmin zegt de opsomming

iets over het gewicht dat de deeltaken innemen in het globale takenpakket van de inspecteur-adviseur.

- **Controle en opvolging** van de leerlingentallen en lestijden, de uurroosters en de keuzeformulieren
- **Wijziging keuze LBV** na wettelijke termijn (onderzoek naar de motivatie van de vraag en het formuleren van een advies naar de inspecteur-generaal toe)
- **Contacten en overleg** met schoolbesturen, directeurs, personeelsverantwoordelijken, ouders, ...
- **Personeelsaangelegenheden** (voordrachten, reffectatiecommissies, invullen vacatures, ...)
- **Vergaderingen, werkgroepen en structureel overleg met externen**
- Vergaderingen met en opdrachten vanuit de eigen **Erkende Instanties of Vereniging**
- **Klasbezoeken** in functie van de begeleiding en de evaluatie van leerkrachten. Bij een klasbezoek komen volgende elementen aan bod:
  - het bijwonen van een les waarbij zowel de inhoudelijke als de pedagogisch-didactische competenties worden gescreend
  - de controle van de naleving van het leerplan. De jaarplanning, de agenda en de gebruikte leermiddelen worden gecontroleerd. Ook de notities/werkschriften van de leerlingen worden nagekeken
  - de omgang van de leerkracht met de leeromgeving, waaronder (eventueel) het gebruik van het aanwezige ICT-materiaal
  - het nazicht van de aanpak van de ILC op klasniveau
  - een evaluatie- en een begeleidingsgesprek
  - indien mogelijk een gesprek met de directie
  - het opstellen van een evaluatieverslag, een remediërings- of een begeleidingsverslag.
- Op het klasbezoek volgt eventueel een **opvolgingstraject**. Er worden concrete afspraken gemaakt i.v.m. de aanpak van de verbeterpunten. Eventueel volgt een (verplicht) nascholings- of bijscholingstraject.
- **Schoolbezoeken** aan het lerarenteam van eenzelfde LBV
- Organisatie van **studiedagen**

- Bijdrage in de ontwikkeling van **leermaterialen**: bijdragen op digitale leerplatforms, bijdragen aan pedagogische tijdschriften en publicaties voor leerkrachten LBV en leerlingen
- Opmoediging van de inspanningsverplichting van schoolteams LBV in het kader van het realiseren van de **Interlevensbeschouwelijke Competenties**
- Contacten met de **opleidingsinstellingen** (hogescholen en universiteiten). Onder meer inhoudelijke bijdragen en adviezen.
- Aandacht schenken aan de eigen professionalisering
- Optreden als relevante vertegenwoordiger van de eigen levensbeschouwing

2.3. Hoe wij de opdrachten hebben ingevuld

2.3.1. Het personeelsbestand

Aantal inspecteurs-adviseurs per LBV (FTE's):

- Anglicaanse godsdienst: 0,5
- Islamitische godsdienst: 3
- Israëlitische godsdienst: 1
- Niet-confessionele zedenleer: 8
- Orthodoxe godsdienst: 1
- Protestants-evangelische godsdienst: 3
- Rooms-katholieke godsdienst: 24,5

2.3.2. Schoolcontacten

Op school en in de klas wordt het levensbeschouwelijk onderwijs waar- gemaakt. De inspecteurs-adviseurs zijn er dan ook vaak aanwezig. Daar immers ontmoeten zij de mensen die (mede)bepalend zijn voor de kwaliteit van het onderwijs: in de eerste plaats de leraar en de vakwerk- groep, maar uiteraard ook de directeur, de beleidsondersteuner, de personeelsverantwoordelijke, het schoolbestuur e. a.

Deze '**schoolcontacten**' vormen de ruggengraat van de taakinvulling van de inspecteurs-adviseurs en heel wat opdrachten buiten de school staan in functie van kwaliteitsvolle schoolcontacten.

Het gaat om een brede waaier aan contacten: gesprekken met indivi- duele leerkrachten of met de directie, klasbezoeken en lesbesprekin- gen, gesprekken met teams, vormingsmomenten, etc.

Het gaat vaak over vooraf geplande school- en klasbezoeken, maar ook over vraaggestuurde interventies ad hoc. Hierdoor houdt de inspecteur-adviseur de vinger aan de pols en kunnen er in de overlegorganen tendensen en mogelijke problemen aan het licht komen.

Het voorbije schooljaar gaat het voor alle inspecteurs-adviseurs samen over ruim 3.000 schoolcontacten.

2.3.3. Studiedagen en nascholingen

Studiedagen zijn een vast element in de permanente vorming en de professionalisering van zowel de leraar als de inspecteur-adviseur.

- Voor de leraar

Elk LBV voorziet voor de leraren een eigen vormingsaanbod. De studiedagen worden door de inspecteurs-adviseurs ingericht en door henzelf of externen gegeven.

Het aanbod versterkt de competenties van leraren, houdt het vak inhoudelijk en pedagogisch-didactisch bij de tijd en speelt in op voor de LBV relevante maatschappelijke thema's. Het aanbod is breed en de doelgroep is verscheiden, denken we maar aan de verschillende niveaus, graden, opleidingsvormen etc.

Ter verduidelijking een greep uit de (meer dan 600) georganiseerde vormingssessies:

- Alle LBV zetten ook het voorbije schooljaar in op de **Interlevensbeschouwelijke Competenties** (ILC). Bijvoorbeeld: 'Omgaan met diversiteit in seksuele geaardheid' (Islamitische godsdienst), de aanpak van ILC-projecten op school (alle LBV), 'Didactische ILC-spelen' en 'Empathische dialoog' (NCZ in samenwerking met het NI-LBV), 'Moslims in de klas', een 'Interlevensbeschouwelijke wandeling' of 'de katholieke dialoogschool en de ILC's' (RKG), 'Ort in dialoog' (orthodoxe godsdienst).
- Introductie- en praktijksessies voor (her)**startende leerkrachten**
- Introductie in nieuwe (NCZ) of aangepaste **leerplannen** (RKG in het katholiek lager onderwijs)
- **Maatschappelijk** actuele thema's: 'Omgaan met polarisering', 'Geloof en wetenschap' en 'Angstcultuur bij moslimkinderen' (islamitische godsdienst), 'Samenleven, democratie en burgerschap' en 'Solidariteit en verantwoordelijkheid' (NCZ), 'Verbindende communicatie (RKG)

- Ondersteuning leraars buitengewoon onderwijs OV1/2/3
- ICT in de les LBV (Israëlitische godsdienst, RKG)

- Voor de inspecteur-adviseur

De inspecteurs-adviseurs vormen zich permanent teneinde hun **vakinhoudelijke en pedagogisch-didactische** competenties te verdiepen en te verbreden.

Een greep uit de ruim honderd studiedagen, gevolgd door telkens één of meerdere inspecteurs-adviseurs): taalbeleid op school, co-teaching, verbindend leiderschap, levensbeschouwing in superdiverse klassen, omgaan met moeilijk gedrag, mediawijsheid, democratische dialoog, talentontwikkeling, etc.

Tijdens de jaarlijkse gezamenlijke studiedag (alle LBV) zetten wij in op de **opvolging en de evaluatie van de Interlevensbeschouwelijke Competenties**.

Uiteraard worden ook de **actualiteit** en in het bijzonder de voor levensbeschouwelijk onderwijs relevante **maatschappelijke thema's** van nabij gevolgd. Extremisme, (wereld)burgerschap en kansarmoede zijn thema's die aan bod kwamen.

2.3.4. Structureel overleg

2.3.4.1. Onderling overleg LBV

De LBV streven naar meer gelijkgerichtheid en onderlinge afstemming in visie en werking.

Daartoe is frequent overleg noodzakelijk: coördinatievergaderingen binnen het eigen LBV, onderling overleg tussen de LBV en overleg met partners.

In een vergadering met vertegenwoordigers van de **Erkende Instanties en Vereniging** gaan de LBV twee- tot driemaal jaarlijks met elkaar in gesprek om de grote lijnen uit te tekenen. Enkele inspecteurs-adviseurs nemen daaraan deel.

Een belangrijk instrument is de **Commissie Levensbeschouwelijke Vakken (CLBV)**, een overlegorgaan dat is samengesteld uit een afvaardiging van de inspecteurs-adviseurs van de verschillende LBV. Het is een belangrijk en sterk platform voor de kwaliteitsbewaking en -ont-

wikkeling van de levensbeschouwelijke vakken. De persoonlijke contacten en de gesprekken op de maandelijkse bijeenkomsten leiden tot een beter onderling verstaan, tot zinvolle en structurele samenwerking en uitwisseling. Dialoog is hier geen loos begrip.

De goede samenwerking binnen de CLBV stelt de LBV in staat gelijke tred te houden met maatschappelijke vragen t.a.v. de levensbeschouwingen. Dit wordt geïllustreerd door het feit dat de CLBV aan de wieg stond van de interlevensbeschouwelijke dialoog en samenwerking.

Overleg en samenwerking staan ook centraal in het **Nascholingsinstituut Levensbeschouwelijke Vakken** (NI-LBV) dat inzet op concrete samenwerking tussen de verschillende LBV. Een mooi staaltje van interlevensbeschouwelijke dialoog.

(<http://www.levensbeschouwelijkevakken.be/>)

In overleg met de inspecteurs-adviseurs LBV ontwikkelt het NI-LBV gemeenschappelijke projecten die gericht zijn op de leerling, de school en de samenleving.

Het NI-LBV ondersteunde het voorbije jaar sterk de aanpak van de Interlevensbeschouwelijke competenties, onder meer door de uitgave van een gids voor het secundair onderwijs.

(<http://levensbeschouwelijkevakken.weebly.com/uploads/1/0/2/8/102817668/inspiratiegidsilcso2016.pdf>)

2.3.4.2. Overleg met de overheid en de onderwijsverstrekkers

Voor materies die het onderling overleg tussen de levensbeschouwelijke vakken overstijgen, werden twee overlegplatforms opgericht.

- Aan het **Structureel Overleg Levensbeschouwingen en Overheid** (SOLO), voorgezeten door de inspecteur-generaal, nemen verantwoordelijken van de levensbeschouwelijke vakken en leidinggevende ambtenaren van het Ministerie van Onderwijs en Vorming deel. In dit overleg komen de organisatie en de regelgeving m.b.t. de LBV ter sprake.
- Het overleg met het **kabinet** van het Ministerie van Onderwijs en Vorming en de **onderwijsverstrekkers** beoogt het optimaliseren van de samenwerking tussen de LBV en de onderwijsverstrekkers van het officieel onderwijs.

3 ILC-projecten

3.1. Inleiding

“De Commissie Levensbeschouwelijke Vakken (CLBV) onderstreept het belang van de ontwikkeling van een eigen levensbeschouwelijke identiteit om interlevensbeschouwelijke dialoog (ILD) en/of interlevensbeschouwelijk samenleven (ILS) mogelijk te maken. Tegelijk stelt de CLBV dat een levensbeschouwelijke identiteit zich ook ontwikkelt door expliciet contact met andere levensbeschouwingen. De ontdekking van o.m. verschillen en gelijkenissen nodigt de leerling uit zichzelf te positioneren op levensbeschouwelijk vlak.”

Daartoe werden de interlevensbeschouwelijke competenties in het leven geroepen:

https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/20121206_dossier_ILSenILD.pdf

Deze ILC's maken integraal deel uit van de vigerende leerplannen en worden opgevolgd en begeleid door de inspecteurs-adviseurs LBV. In elk LBV werken de leerkrachten LBV aan het versterken en realiseren van deze competenties bij de leerlingen.

Naast het werken aan de competenties binnen het eigen vak is er bijzondere aandacht voor samenwerking tussen de verschillende levensbeschouwingen in de *interlevensbeschouwelijke projecten*. De inspecteurs-adviseurs LBV volgen deze projecten op door schoolbezoeken. Aan een schoolbezoek nemen inspecteurs-adviseurs van verschillende LBV deel. Zij gaan in gesprek met de leerkrachten LBV over de uitgevoerde projecten, de leerlijn, de aard ervan, de kansen en valkuilen, het effect op de leerlingen enzovoort. Zij maken gezamenlijk een evaluatie document op voor alle LBV en gaan aan de hand hiervan ook het gesprek aan met de directie. In dit –ondersteunend en ontwikkelingsgerichte- document formuleren zij vaststellingen en adviezen i.v.m. de doelgerichtheid, de ondersteuning, de doeltreffendheid en de ontwikkeling van de projecten.

Met het oog op de versterking van de interlevensbeschouwelijke dialoog en samenwerking werd op 28 januari 2016 een engagementsverklaring onderte-

kend tussen de Erkende Instanties en Vereniging van de levensbeschouwelijke vakken en de onderwijskoepels van het officieel onderwijs en het GO!⁵

De CLBV concludeert, na een bevraging van haar leerkrachten LBV en vanuit eigen vaststelling, dat de ILC-projecten goed ingeburgerd zijn in het officieel onderwijs in Vlaanderen en een deel van de schoolcultuur zijn geworden. Belangrijk en essentieel voor het slagen van ICL-projecten is de goede onderlinge relatie tussen de leerkrachten LBV.

Vanaf 2018 worden leerkrachten LBV aangemoedigd om via KlasCement projecten ILC uit te wisselen met collega's van andere scholen. Op die manier worden expertise en ideeën gedeeld. In de toekomst is de CLBV van plan om de beste projecten ILC te selecteren uit KlasCement en beschikbaar te stellen aan de leerkrachten LBV via de site van het Nascholingsinstituut.

3.2. Evaluatie ILC-projecten

- Tijdens het schooljaar 2017-18 werden door levensbeschouwelijk gemengde teams van inspecteurs-adviseurs LBV een tachtigtal scholen bezocht. Deze bezoeken beogen de opvolging van de inspanningsverplichting t.a.v. de interlevensbeschouwelijke competenties. Door middel van gesprekken met de schoolteams LBV over de ILC-projecten wordt de kwaliteit, doelgerichtheid en verdere uitbouw in kaart gebracht, beoordeeld en eventueel bijgestuurd.

Enkele voorbeelden van ILC-projecten vindt u in het maartnummer van Klasse.

- Op 27 maart 2018 organiseerde de CLBV een ontmoetingsdag voor de inspecteurs-adviseurs levensbeschouwelijke vakken over 'Evaluatiecriteria voor de projecten ILC'. In grote lijnen kwamen volgende gespreksvragen aan bod:
  - Wat zijn relevante criteria voor de evaluatie van de ILC-projecten?
  - Wat zijn valkuilen bij het evalueren van de projecten? Waarop dienen wij te letten?
  - Staan de neuzen in dezelfde richting? Zo niet, wat kan dat verhelpen?

5. <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/01-28-engagements-verklaring-interlevensbeschouwelijke-dialogoog.pdf>

Enkele conclusies en bedenkingen:

- De **levensbeschouwelijke focus** mag breed geïnterpreteerd worden. Het gaat om het levensbeschouwelijk **perspectief**. Zo heeft iedere levensbeschouwing zowel objectieve als subjectieve component. Dat houdt in dat leerlingen aan het woord komen over wat levensbeschouwing voor hen betekent. Dat helpt om een perspectiefwissel bij de leerlingen mogelijk te maken.
- Alles kan levensbeschouwelijk benaderd worden. LBV leveren dan ook een onvervangbare bijdrage aan o.m. burgerschapseducatie.
- Een valkuil is de positionering **tegenover** andere levensbeschouwingen. In de interlevensbeschouwelijke projecten dient er aandacht te zijn voor zowel het gemeenschappelijke als particuliere.
- Het gemeenschappelijk evaluatiekader van ILC-projecten dient verder verfijnd te worden.

4 Aandachtspunten

4.1. Inleiding

De kwaliteit van het levensbeschouwelijk onderwijs garanderen en verhogen: dat is onze ambitie. Daartoe zetten wij ons dagdagelijks in. Nu en dan echter botsen wij op obstakels die onze opdracht bemoeilijken, die eerder structureel zijn van aard en die onze bevoegdheid of mogelijkheden overstijgen.

4.2. Aanwending uren LBV

Wij roepen de schoolbesturen op om principieel alle gegenereerde uren levensbeschouwing effectief in te richten en om afwijkingen van dit principe met objectieve en heldere criteria te motiveren.

4.3. LBV in de OKAN-klassen

In OKAN worden geen uren gegenereerd voor de kleinere vakken LBV. We stellen vast dat hierdoor uren uit het pakket van OKAN-klassen ingezet worden, die hier niet voor bedoeld zijn of, dat er te weinig of zelfs geen LBV

gegeven wordt. Zeker naar de erkenning en de integratie van de kwetsbare OKAN-leerlingen toe vervullen de LBV een belangrijke rol. We pleiten dan ook voor een wettelijk kader waarin voor LBV in OKAN-klassen dezelfde berekening geldt als voor de andere onderwijsvormen.

4.4. Uurroosterproblemen

Bij de start van een nieuw schooljaar kan het inroosteren van de levensbeschouwelijke vakken soms voor problemen zorgen. Leerkrachten LBV geven immers vaak les aan verschillende scholen. Het is dan ook belangrijk dat de directeurs van de betrokken scholen constructief met elkaar samenwerken en, eventueel met de hulp van de inspecteurs-adviseurs, naar een oplossing zoeken.

Andere eventuele oorzaken van problemen:

- Als er binnen een school en bij uitbreiding binnen een scholengroep te veel uren LBV parallel worden ingericht ontstaat er een lerarentekort. Deze problematiek speelt overduidelijk in het basisonderwijs.
- Na een reffectatie van een leerkracht LBV zijn sommige scholen vanwege diverse redenen niet in staat om het lessenrooster aan te passen.

In sommige scholengroepen en -gemeenschappen zijn er ontmoetingen tussen de directeurs en de inspecteurs-adviseurs LBV om deze problematiek aan te pakken. In andere scholen plaatst men eerst de LBV in het lessenrooster – rekening houdend met ieders opdracht in de verschillende scholen – vooraleer de rest van het lessenrooster af te werken.

4.5. Lokalen LBV

Het is belangrijk dat de lessen LBV op een kwaliteitsvolle manier kunnen gegeven worden. Zowel het lokaal als de erin aanwezige infrastructuur zijn van belang. Een bord, beamer of smartboard, met een internet aansluiting, kunnen de lessen aanschouwelijk maken en verrijken met actueel beeldmateriaal. Helaas zijn voorlopig deze 'optimale omstandigheden' niet in alle scholen gerealiseerd. Nog al te vaak moeten de lessen doorgaan in een refter of gang en is een bord en/of ICT-materiaal niet beschikbaar. De inspecteurs-adviseurs LBV proberen telkens, samen met directeurs van de scholen, tot een constructieve oplossing te komen.

4.6. Opvolging decreet van 19 maart 2018

Daar het Decreet pas van maart 2018 dateert, zal de implementatie van de nieuwe bepalingen⁶ voornamelijk vanaf het schooljaar 2018-19 gebeuren.

Voorlopig kunnen we melden dat:

- de leerplannen van de LBV openbaar zijn. Zij kunnen geraadpleegd worden op de websites van de respectievelijke Erkende Instanties en Vereniging, op de website van de Onderwijsinspectie, op de website www.levensbeschouwelijkevakken.be en op de website 'THOMAS' van de faculteit theologie en religiewetenschappen van de KU Leuven;
- we geen meldingen van inbreuken noteren;
- naar volgend schooljaar toe wordt de implementatie van het Decreet genoteerd op het agenda van de Commissie LBV en zal het een permanent aandachtspunt worden bij klasbezoeken en bij de opvolging van ILC-projecten.

Vrijstellingen

Ouders of leerlingen die een vrijstelling aanvragen worden geacht de vrijgekomen tijd te besteden aan de eigen levensbeschouwing. De controle daarop valt buiten de bevoegdheid van de levensbeschouwelijke vakken. In die zin is noch de kwaliteit, noch de opvolging van Art. 45. § 2 van het decreet gegarandeerd. (Alle leerplannen, met inbegrip van de leerplannen godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing, zijn in overeenstemming met de internationale en grondwettelijke beginselen inzake de rechten van de mens en van het kind in het bijzonder en respecteren de goedgekeurde eindtermen en ontwikkelingsdoelen. De leerplannen godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing respecteren tevens de interlevensbeschouwelijke competenties)

---

6. <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?NUMAC=2018030576&param=inhoud>

Het bepaalt onder meer:

Art. 45. § 2. Alle leerplannen, met inbegrip van de leerplannen godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing, zijn in overeenstemming met de internationale en grondwettelijke beginselen inzake de rechten van de mens en van het kind in het bijzonder en respecteren de goedgekeurde eindtermen en ontwikkelingsdoelen. De leerplannen godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing respecteren tevens de interlevensbeschouwelijke competenties.

§ 3 De leerplannen godsdienst en niet-confessionele zedenleer worden publiek bekend gemaakt.

5 De toekomst

Naar de onmiddellijke toekomst toe ziet het er voor de LBV eerder goed uit. Verschillende cursussen hebben een nieuw en/of geactualiseerd leerplan uitgewerkt. De opleiding van de toekomstige leerkrachten LBV wordt in toenemende mate geprofessionaliseerd. Meer dan ooit voordien is er, in deze verwarrende en soms chaotische tijden, behoefte aan levensbeschouwelijk onderwijs. De leerlingen zelf, om wie het uiteindelijk te doen is, zijn daarvan alvast overtuigd. In een bericht van 1 juni 2018 stelt de Vlaamse Scholierenkoepel immers de vraag of levensbeschouwelijke vakken nog hun plaats hebben op school. Het antwoord is duidelijk: "Scholieren vinden van wel: voor vele leerlingen voelen de levensbeschouwelijke uren aan als een ware verademing. In een constant verbonden, nooit stilstaande wereld, waarin de impulsen zonder aflaten uit alle richtingen tegelijk op hen afkomen, biedt een levensbeschouwelijk vak op school een zeldzame pauzeknop. Tussen het rekenen, het aanleren van nieuwe talen en het doorgronden van de natuurlijke wereld door, krijgt de leerling de ruimte om stil te staan bij het leven en bij zichzelf in relatie tot dat leven. Zelfreflectie en bezinning dus, zonder de druk van eindtermen die gehaald moeten worden. (...) Scholieren zien de levensbeschouwelijke uren daarom ook als een uitgelezen kans om verder te kijken dan zichzelf en een blik over het hek te wagen. De school is voor hen een plaats om te ontdekken hoe het eraan toe gaat in andere culturen of andere religies.

Belangrijk is voor leerlingen dat ze op school vrij en kritisch kunnen nadenken in een open en veilige sfeer, ook over religie, zingeving en spiritualiteit. (...) Leerlingen merken echter dat al deze zaken in de levensbeschouwelijke vakken vandaag vaak net het meest mogelijk zijn".

Een school die in deze tijden haar wezenlijke opdracht ernstig neemt kan niet zonder een engagement voor het aanleren en stimuleren van dialoog en interlevensbeschouwelijk samenleven. Juist daarom, en als een belangrijke bijdrage daaraan, ontwikkelden de levensbeschouwelijke vakken samen, en door alle EI&V onderschreven, de ILC's, de interlevensbeschouwelijke competenties. Bedoeling is dat leerlingen met elkaar in dialoog gaan, elkaar beter leren kennen én respecteren. De implementatie van de ILC's in de scholen is een proces dat nooit af zal zijn en steeds voor verbetering vatbaar zal zijn. Doorheen

de twaalfjarige schoolcarrière van de leerling worden jaar na jaar kleine en grote projecten opgezet. In tal van deze projecten is de link naar wereldburgerschapeducatie makkelijk aan te tonen. Inspecteurs-adviseurs stimuleren hun leerkrachten om ILC-projecten op KlasCement te plaatsen zodat andere leerkrachten en scholen uit een ruim aanbod inspiratie kunnen opdoen. Het spreekt vanzelf dat in de nabije toekomst de verdere ontwikkeling van ILC's en de kwaliteitsbewaking ervan, de nodige aandacht zullen krijgen.

Een belangrijke ontwikkeling in het onderwijs is dat er nu meer gefocust wordt op burgerschapseducatie. In sommige schoolnetten in Vlaanderen verwacht men dat ieder vak participeert aan deze educatie. Hierbij kijkt men met veel belangstelling naar de levensbeschouwelijke vakken die vanuit de interlevensbeschouwelijke competenties een belangrijke koppeling kunnen maken met burgerschapseducatie. De LBV zullen gezamenlijk participeren aan burgerschapseducatie vanuit hun specifieke levensbeschouwing. Dit biedt enorm veel kansen en perspectieven om jongeren te onderwijzen en op te voeden tot positieve burgers die in een superdiverse maatschappij op een constructieve manier kunnen samenwerken aan een beter maatschappij en samenleving.

Andere aandachtspunten naar de toekomst toe zijn:

- Een probleem voor het gehele onderwijs, en dus ook voor de LBV, is de onvoldoende instroom van nieuwe leerkrachten. Maatregelen dringen zich op om het beroep van leerkracht aantrekkelijker te maken. Nu zien we maar al te vaak jonge, beginnende leerkrachten na één of een paar jaar uit het onderwijs vertrekken naar tewerkstelling elders. Een carrière in het onderwijs die na enkele jaren van tijdelijke aanstellingen en onvolledige opdrachten geen perspectief biedt op zekerheid van betrekking en volledige tewerkstelling is, in tijden waarin de economie aantrekt, geen voldoende garantie om in een nieuwe instroom te voorzien. Daarbij komt, specifiek voor de LBV, dat bepaalde opiniemakers telkens opnieuw de toekomst van de LBV in vraag stellen. Voor jonge mensen die op het punt staan hun studiekeuze te maken, is de optie voor leerkracht LBV daarom niet zo evident.
- Schoolverslagen: met het nieuwe decreet wordt het mogelijk dat de onderwijsinspectie samenwerkt met de inspecteurs-adviseurs van de levensbeschouwelijke vakken, zowel in het kader van het erkenningsonderzoek van nieuwe scholen als voor de doorlichting van bestaande scholen. De

onderwijsinspecteurs zelf zijn immers niet bevoegd voor het toezicht op de levensbeschouwelijke vakken. Deze samenwerking biedt dus kansen. Zo kan bijvoorbeeld het ontbreken van een degelijk leslokaal voor de LBV in het doorlichtingsverslag worden opgenomen.

6 Slotbeschouwingen

Het gaat om **kwaliteitsvol** onderwijs

- De kwaliteit van de cursussen hangt grotendeels af van de competenties van leerkrachten.
Nauwere samenwerking met de lerarenopleidingen moet de kwaliteit van de basisopleiding verhogen.
- Er wordt ook (verder) werk gemaakt van de actualisatie van de leerplannen en de implementatie daarvan.
- De verhouding met de inspecteur-generaal en zijn aanpak worden door de levensbeschouwelijke vakken als stimulerend ervaren. Het nieuwe inspectiekader daagt ook hen uit om werk te maken van een meer gelijkgerichte en kwalitatieve aanpak.
- De vragen aan en verwachtingen van de overheid en de samenleving t.a.v. de levensbeschouwelijke vakken wegen steeds zwaarder door. Om kwaliteitsvol levensbeschouwelijk onderwijs te blijven garanderen is gerichte ondersteuning van leerkrachten noodzakelijk. Het nascholingsinstituut LBV wordt daardoor meer en bevraagd. Wij stellen helaas vast dat dit over onvoldoende middelen en mankracht beschikt om adequaat op die vragen in te spelen.

De permanente detachering van enkele leerkrachten LBV zou naar de toekomst toe een significant verschil kunnen maken in onder meer de aanpak van de ILC's.

Het gaat om **alle** leerlingen

Ouders en leerlingen hechten belang aan levensbeschouwelijk onderwijs. Dat blijkt onder meer uit een bevraging van KOOGO, de organisatie die de ouderverenigingen van het OVSG overkoepelt en uit reacties van de Scholierenkoepel.

Alle leerlingen hebben recht op kwalitatief levensbeschouwelijk onderwijs. Vandaag vallen sommigen uit de boot. Zij missen daardoor kansen om evenwichtig de eigen identiteit te ontwikkelen, het ontbreekt hen aan een oefenplaats om te leren samenleven.

Zo is in **OKAN-klassen** het levensbeschouwelijk onderwijs niet altijd gegarandeerd. (Zie hoger)

Dat is jammer.

In een voor leerlingen nieuwe en vreemde wereld, speelt de levensbeschouwing die hen vertrouwd is een cruciale rol om de inburgering vlot te laten verlopen. De levensbeschouwelijke vakken vormen een brug tussen de cultuur in het land van herkomst en die van de samenleving waar zij hun leven verder zullen uitbouwen.

Ook voor leerlingen die een **vrijstelling** aanvragen is het lang niet zeker dat de bekwaamheid om op goede en vanzelfsprekende manier om te gaan met de levensbeschouwelijke pluraliteit in de samenleving gegarandeerd is.

Het ontbreken van levensbeschouwelijk onderwijs is nefast voor zowel de leerling als de samenleving.

Het gaat om **de leerling** en het **samenleven**

Levensbeschouwelijke groei maakt deel uit van de identiteitsgroei van (jonge) mensen.

Meer dan ooit daagt de toenemende pluraliteit de samenleving uit om jongeren hierin te ondersteunen, om hen te leren omgaan met de veelheid aan keuzes die zich opdringt.

Er staat immers veel op het spel: het samenleven zelf.

Extremisme en relativisme loeren om de hoek. Er is grote nood aan verbinding die de polarisering tegengaat, aan engagement als antwoord op onverschilligheid.

Mensen zijn medearchitecten van de samenleving. Onderwijs stelt mensen in staat om vanuit eigen engagement mee te werken aan die samenleving, zich die toe te eigenen.

Daartoe moeten zij zich in die samenleving allereerst herkennen en erkend weten. Erkenning en aanwezigheid van hun levensbeschouwing in de publieke ruimte -ook op school- is daartoe een voorwaarde.

Jongeren hebben bij hun groei als mens en bij het leren samenleven nood aan begeleiding, aan vorming.

Het onderwijsveld is zich daarvan bewust, getuige daarvan het 'actief pluralisme' van OVSG, de 'leerlijn burgerschap' van het GO! en de aanpak van burgerschap en het concept van de 'katholieke dialoogschool' van Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

De overheid geeft hiertoe ook de erkende levensbeschouwingen een plaats in het onderwijsaanbod.

De levensbeschouwelijke vakken hebben het niet altijd gemakkelijk (gehad) om zich in te passen in de globale werking van de school. Zij stonden soms meer naast, dan wel in het curriculum. De gemeenschappelijke doelen lichten vaak onvoldoende op en de dialoog bleef achterwege.

Vandaag dringt meer en meer het bewustzijn door dat de levensbeschouwelijke vakken niet op zich staan, dat zij geen eilandjes zijn.

Zij leveren net zoals alle andere vakken een eigen, wezenlijke bijdrage aan het onderwijsaanbod, aan de ontwikkeling van jongeren. Zij delen in de zorg en de ambities van de school.

De levensbeschouwelijke vakken willen vanuit de eigen -levensbeschouwelijke- insteek nog meer een substantiële bijdrage leveren aan de pedagogische projecten van scholen.

De transversale doelen en de aanpak van 'burgerschap' bieden daartoe mogelijkheden.

Uitbreiding van het bestaand overleg op verschillende niveaus is wenselijk. Wederzijds respect en erkenning zijn hier de sleutel.

De levensbeschouwelijke vakken willen eveneens verder werk maken van kwaliteitsvolle projecten 'Interlevensbeschouwelijke Competenties', door vorming van leerkrachten en samenwerking met het Nascholingsinstituut Levensbeschouwelijke Vakken en de hogescholen.

Islamitische godsdienst

Inspecteurs-adviseurs islam:

De inspectie Islam heeft samen met de Erkende Instantie Islam geparticipeerd aan een werkgroep **“Bekwaamheidsbewijzen Islamitische Godsdienst”** met als doel het op punt stellen en actualiseren van de bekwaamheidsbewijzen Islam. Meer en meer hogescholen bieden het vak Islam aan in hun lerarenopleidingen. Op dit moment wordt dit aangeboden in AP Hogeschool Antwerpen, Thomas More Mechelen, Erasmushogeschool Brussel, UCLL, Arteveldehogeschool Gent, Thomas More Turnhout. Het vak Islam wordt in de meeste hogescholen aangeboden op het niveau van secundair onderwijs en in sommige hogescholen op het niveau van lager onderwijs. Daarnaast biedt KU Leuven de opleiding Master Islamitische Theologie en Godsdienstwetenschappen aan in hun universiteit. Dit zorgt ervoor dat leerkrachten Islam een vereist bekwaamheidsattest kunnen behalen in de hogescholen en universiteiten in Vlaanderen. Dit allemaal diende in orde gebracht te worden decretaal en op punt gesteld te worden wat betreft de voorwaarden voor het behalen van een vereist bekwaamheidsbewijs Islam.

Eind oktober 2017 werd er door de inspectie islam een tweedaagse studiedag georganiseerd voor alle docenten van de lerarenopleiding en inspecteurs islam om een visie- en missietekst op te stellen op het niveau van de hogescholen die islam aanbieden als vak. Als deze opdracht is afgerond, zal de inspectie islam kijken hoe men het leerplan islam voor het lager- en secundair onderwijs kan actualiseren en eventueel aanvullen met leerinhouden die ontbreken.

Adviseur islam: sinds januari 2017 is er een Adviseur Islam gedetacheerd voor het islamonderwijs, mevrouw Hacer Düzgün, die de inspecteurs-adviseurs Islam ondersteuning geeft in de volgende opdrachten:

- organisatie van begeleidingssessies voor nieuwe leerkrachten Islam
- organisatie van contactmomenten/studiedagen voor secundair onderwijs
- pedagogische Commissie & leerplatform
- schoolbezoeken.

Protestants-evangelische godsdienst

Opleiding

Bijzondere aandacht ging dit schooljaar uit naar de opleiding van de leerkrachten. Als gevolg van de groei van de cursus de laatste jaren (jaarlijks met ca 10%) zijn veel nieuwe leerkrachten in dienst genomen. Omdat dit in veel gevallen zgn. zij-instromers zijn, werden deze leerkrachten aangemoedigd te zorgen voor de aanvulling van hun kwalificatie door het volgen van een pedagogische en een theologische opleiding. De erkende instantie trof verschillende maatregelen met het oog op het waarborgen van het engagement voor deze bijkomende opleiding.

Een ontwikkeling dit jaar die ook van betekenis is voor het protestants-evangelisch godsdienstonderwijs is het nieuwe decreet op de lerarenopleiding. De eigen geaccrediteerde lerarenopleiding op masterniveau, aangeboden door de Evangelische Theologische Faculteit (www.etf.edu), engageerde zich voor de ontwikkeling van een programma educatieve master. De Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiewetenschappen onderzoekt de mogelijkheid de educatieve master aan te bieden in samenwerking met de KU Leuven.

Hoewel elk jaar studenten afstuderen aan de ETF ontvangt het merendeel van de leerkrachten zijn opleiding via de twee instituten die een deeltijdse opleiding aanbieden: het Hoger Instituut voor Protestants Godsdienstonderwijs in Brussel (www.hipgo.be) en het Instituut voor Bijbelse Vorming in Heverlee (www.ibvleuven.be). Beide opleidingen omvatten een basisvorming protestantse theologie en een lerarenopleiding, en kunnen binnen drie jaar voltooid worden. In totaal worden beide opleidingen gezamenlijk door een 50-tal studenten gevolgd.

Begeleiding

Veel aandacht was er in dit jaar voor het buitengewoon onderwijs. Nadat al in het voorafgaande schooljaar gewerkt was aan een pedagogisch-didactisch kader, werd dit jaar verder gewerkt aan een 'didactische wijzer' voor het protestants godsdienstonderwijs in het buitengewoon onderwijs. In deze handleiding is zo concreet mogelijk uiteengezet hoe ook in het buitengewoon onderwijs zinvol gestalte gegeven kan worden aan de inhoud van het protestants-evangelisch godsdienstonderwijs.

Er werden drie studiedagen ingericht, één voor de nieuwe leerkrachten als aanvangsbegeleiding, één voor de leerkrachten basisonderwijs en één voor de leerkrachten secundair onderwijs. Bij de studiedag voor de nieuwe leerkrachten kreeg dit jaar de pedagogiek omtrent Interlevensbeschouwelijke Competenties bijzondere aandacht. Belangrijk is vooral dat leerkrachten begrijpen wat het doel van gezamenlijke levensbeschouwelijke projecten is: nagestreefd wordt vooral dat leerlingen meer begrip krijgen voor het 'binnenperspectief' van overtuigingen van andersdenkenden.

Tijdens de studiedag voor het basisonderwijs werd ingegaan op een belangrijk nieuw inzicht in de godsdienstpedagogiek: leerkrachten worden aangemoedigd als uitgangspunt van hun lessen niet te kiezen voor de vooropgestelde leerstof, maar te durven uitgaan van de vragen van de leerlingen. Men spreekt van 'theologiseren met kinderen'. Het proefschrift dat hierover recent verdedigd was aan de Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies in Brussel (www.protestafac.ac.be) werd op de studiedag toegelicht.

Tijdens de studiedag leerkrachten secundair onderwijs werd aandacht besteed aan het christelijk aandeel van de migratie naar Europa, een belangrijk maatschappelijke verschijnsel, waaraan het protestants-evangelisch godsdienstonderwijs zijn opmerkelijke groei de laatste jaren voor een belangrijk deel te danken heeft. Dit gebeurde aan de hand van het boek 'God is een vreemdeling', van David Dessin. Een enquête onder de leerkrachten wees uit dat het confessioneel godsdienstonderwijs een belangrijke troef biedt voor de integratie van leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond: godsdienstonderwijs kan ingaan zowel op identiteit als op integratie en deze met elkaar in verband brengen. Juist hierdoor kunnen ook leerkrachten protestants-evangelische godsdienst een bijzondere bijdrage leveren aan de ontwikkeling van leerlingen op school.

Leerplannen

De inspectie-begeleiding werkte ook dit jaar mee aan de leerplancommissies van het protestants-evangelisch godsdienstonderwijs. Dit jaar werd een begin gemaakt met de herziening van het leerplan SO3-ASO/TSO. De thema's in dit leerplan dragen in het algemeen een ethisch-maatschappelijk karakter en op dit gebied hebben zich de laatste jaren veel ontwikkelin-

gen voorgedaan. In het bijzonder wordt in het nieuwe leerplan ingegaan op nieuwe gezinsvormen, maatschappelijke betrokkenheid en vragen rondom geloof en wetenschap.

Augustus 2018

Dick Wursten, Erika Voskuil, Gottlieb Blokland

Rooms-katholieke godsdienst

Inspectie en begeleiding r.-k. godsdienst in katholieke scholen

Het overgrote deel van de leerlingen die r.-k. godsdienst volgen, bevindt zich in scholen van het katholiek onderwijs.

In de lagere scholen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen investeert de school in een derde lestijd r.-k. godsdienst. In de meeste gevallen verzorgt de klasleerkracht die lestijden in het kader van de geïntegreerde opdracht. In de Katholieke Dialogeschool gaan er meer anders- en niet gelovige leerkrachten aan de slag. Zij geven geen godsdienst. Onder meer duo- en teamteaching en de aanstelling van leerkrachten met een uitgebreide lesopdracht r.-k. godsdienst garanderen een kwaliteitsvolle aanpak. Om dit verder in goede banen te leiden, werd een gemengde werkgroep opgericht waar zowel inspecteurs-adviseurs als pedagogisch begeleiders van Katholiek Onderwijs Vlaanderen deel van uitmaken.

Zowel in het lager als in het secundair onderwijs van Katholiek Onderwijs Vlaanderen kan de begeleiding op schoolniveau en teamgericht worden aangepakt in vakgroepen r.-k. godsdienst (secundair) en schoolteams (lager).

Voor het secundair onderwijs wordt daartoe het vakinformatiedossier gebruikt, een instrument dat de werking van de vakvergadering, de leerplannen en leermiddelenafspraken, de evaluatie en de nascholing in kaart brengt.

<https://www.kuleuven.be/thomas/page/vakinformatiedossier/>

Actualisatie en/of integratie van de leerplannen r.-k. godsdienst: inspelen op verwachtingen vanuit samenleving, school en kerkgemeenschap.

- a. Met de actualisatie van het *leerplan rooms-katholieke godsdienst voor het secundair onderwijs* speelt het vak in op de maatschappelijke vraag

DEEL 2

Inspectie en begeleiding voor specifieke levensbeschouwelijke vakken

naar het versterken van de (inter)levensbeschouwelijke/religieuze geletterdheid van de leerlingen, gekoppeld aan het groeiproces dat ze doormaken. De inspecteurs-adviseurs investeerden het voorbije schooljaar veel tijd in deze actualisatie.

<https://www.kuleuven.be/thomas/page/leerplan-secundair/>

- b. De leerplannen van het lager onderwijs werden ingekanteld in het leerplan-concept '*Zin in leren! Zin in leven!*' van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Een heel intense oefening die een grote tijdsinvestering vergde.

<https://zill.katholiekonderwijs.vlaanderen/#/>